

GÅR DER EN KLAR LINJE GENNEM DEN GRØNLANDSKE SKOLES OPBYGNING?

Af skoledirektør *M. Gam*

„Man bliver sendt til Grønland som kopi og kommer hjem derfra som original,“ sagde man i gamle dage om danske i Grønland. - Er den grønlandske skole oprindelig en sådan kopi af den danske skole, og har den en tilbøjelighed til at udvikle sig til noget originalt? - Eller har den allerede fra begyndelsen sin egen linje at følge?

Den grønlandske skole er begyndt, naturligvis, som en kopi af den danske skole. - Den vil forhåbentlig ende som en i bedste forstand original skole, særpræget og selvstændig og med sine egne mål, men stadig med roden i den danske skole, så fornyelse og impulser fortsat kan hentes derfra.

Det er ikke målet, at skolen i Grønland skal være en ren kopi af skolen i Danmark. Lad den have sine rødder der, men hvad der viser sig over jorden, må være en plante, der er akklimatiseret til at kunne tåle de barske forhold, som svarer til landets og befolkningens behov.

Denne artikels mål er ikke at give en detaljeret oversigt over den grønlandske skoles struktur, men at vise, at den er levende og vågen for, hvad der måtte være dens opgave for at passe til nytidens Grønland i almindelighed og de lokale sær-områder i særdeleshed - ikke bundet i snævre love og stramme cirkulærebånd, men med frie vejtrækningsmuligheder og bevægelsesfrihed. Det er det, der gør arbejdet i den grønlandske skole så tiltrækkende i dag - hvor umådelig mange vanskeligheder der end må opstå i det daglige - at der er denne bevægelsesfrihed for os allesammen. - Den grønlandske skole er een stor og ret broget forsøgsmark i dag, men ikke uoverskuelig og uberegnelig.

Den grønlandske skole har tre hovedmål: at bibringe børnene kundskaber i almindelighed, at lære dem et fremmed sprog ved siden af deres eget og endelig gennem undervisningen og opdragelsen at medvirke til at tilpasse børnene til det land, eventuelt den snævre lokalitet, de lever i - med andre ord at stræbe mod at hindre, at de gennem skolegangen bliver fremmede i det milieu, de hører hjemme i - mere positivt sagt: indordne skolen under milieuets krav.

*Der skrives med pen -
i Umanaq.*

Foto: Gorm Hadrup

„I Grønland lever grønlændere, som tidligere kaldtes eskimoer, og de lever af fangst og fiskeri.“ - Så summarisk kommer mangen en geografibog om ved *det* spørgsmål!

Det følgende vil formentlig vise, at så simpelt er det ikke. Forholdene er i Grønland temmelig differentierede fra en lokalitet til en anden, som tilfældet er det i ethvert større land. De naturlige erhvervsbetingelser slår selv i skolen igennem og stiller deres krav til denne. Sidder vi ikke disse krav overhørige, da er den grønlandske skole allerede derved godt på vej til at få sit eget ansigt - eller sin egen linje.

Hovedområdet er *Vestgrønland* eller Sydvestgrønland, omfattende det ca. 1000 km lange stræk fra Kap Farvel til og med Diskobugten. På denne lange kyst bor omkring 20.000 mennesker og der er derfor lige ved 4000 skolebørn. Det er overvejende en *fiskerbefolkning*, der lever her. Den bor tilmed hovedsagelig i byer. Der er i området 7 byer med over 1000 indbyggere. Eller den bor på større udsteder med over 200 mennesker. Der er ca. 15 sådanne „flækker“ i dette område, og det medfører, at nærvæd 15.000 bor i relativt store bebyggelser og kun 5000 på mindre pladser.

Der er fabrikker i flere af byerne. Livet og erhvervet er teknisk præget og afhængig af denne teknik. Der er i dette område et naturligt behov for dansk, som ikke ville kunne tilfredsstilles blot med dansk som et fag i skolen. Der kræves mere. Der må graves dybere. Dansk må ind som skolesprog, må blive børnenes andet sprog.

Derfor er *det dobbeltsprogede skoleprincip* indført i Sydvestgrønland. Foreløbig dog kun ved fire større byskoler, men når opbygningen af skolen er nået endnu længere, så følger lige så mange byer efter.

De dobbeltsprogede skoler eller ab-skolerne - som de også kaldes, fordi børnene fra 3. klasse bliver delt i en a- og en b-linje, hvoraf b-klasserne er de „danksprogede“ - har nu været i gang siden 1952. I 1957 vil de første „delte“ børn gå ud af skolen, og forsøgets første resultat kan da gøres op. Men allerede nu kan det siges, at resultaterne hidtil har svaret til forventningerne. Fra alle skoler lyder det enstemmigt, at det har fremmet danskkundskaberne særdeles betydeligt, at børnene således har været delt. Det er også værd at bemærke, at der hidtil overhovedet ingen vanskeligheder har været med forældrene med hensyn til den foretagne deling. Skolen har fået lov til selv at foretage delingen af børnene til trods for, at vel alle forældre helst så deres børn i b-afdelingen.

Den dobbeltsprogede skole hører naturligt hjemme i Sydvestgrønland. Det er den form, der bedst tilfredsstiller det særlige behov her. Det er et fiskeri- og i nogen grad industripræget område, hvortil fremmede kommer. Befolkningen må være tilpasset disse forhold. Skolen må derfor også indstille sin undervisning herpå.

Der er for dette område planlagt oprettet *kostafdelinger* ved de større byskoler, så nogle af børnene fra distriktets småpladser får en mulighed for en bedre skolegang.

I begge ender af Vestgrønland ligger særprægede områder, der stiller særlige krav til skolen udover de almindelige. Det er mod nord Umanak og Upernavik distrikter. I dette temmelig udstrakte område lever en *fangerbefolkning*. Den er på knap 3000. De næsten 600 skolebørn skal have en undervisning i almindelighed, men de skulle også helst have lidt mere - have netop det ekstra, som dette sær-område kræver: nogen undervisning i fangerfærdigheder. Derfor er foreløbig kajakeroning fag ved en del skoler deroppe. I Upernavik by får drengene tillige undervisning i pasning og brug af skydevåben. Og pigerne får, hvor det er muligt, nogen vejledning i behandling af skind og i skindsyning. Men en sådan undervisning, der ligger uden for det normale, står og falder med lærerkræfterne. Hidtil har initiativrige og retskuende lærere kunnet sætte noget sådant i gang - og holdt det i gang!

I det sydligste Vestgrønland er *fåreavl* hovederhvervet for mange. Den rigtige fåreholder bor isoleret på sin gård. En stor børneflokk er et aktiv i bedriften, men et alvorligt passiv, skolemæssigt.

De større pladser med flere eller mange fåreholdere har normalt en lærer (kateket) og en skole. For nogle få pladser med fra 1 til 3 fåreholdere på hver er der ansat

en vandrelærer. Men selv om denne unge kateket en overgang havde islandsk ridehest med statssadel og gav hesten statshavre og styrede den med statsbidsel, så var det dog stadig kun tre pladser, han kunne overkomme, om han skulle være en halv snes dage på hvert sted hver måned. Og når så en af færeholderne alene havde 7 skolepligtige børn på een gang og i alle aldre fra syv til fjorten, så kunne en sådan gård alene give kateketen nok at gøre, og han burde egentlig ofre mere tid på den, end han kunne afse af hensyn til de andre gårde i sit distrikt. - Og når så kateketen fik den ide selv at eje hesten og fik lov at købe den, men af hidtil helt uopklarede grunde slagtede den dagen efter, det sidste afdrag på den var betalt, - ja, så kom han jo ikke længere og hurtigere omkring efter denne sørgmuntre historie!

Spørgsmålet er da: hvordan kan skoleforholdene ordnes i et sådant meget særpræget område, så alle børn har mulighed for skolegang og for under denne skolegang at få en undervisning, der er tilrettelagt efter lokalbehovet?

Der er kun een udvej - idet vandrelærere i tilstrækkeligt antal ikke kan skaffes - at oprette en *kostskole* centralt i færeavlsdistriktet. Planerne dertil er udtænkt, og realisationen er forhåbentlig mulig, inden mange år er gået - en kostskole ved det gamle bispesæde Gardar, Igaliko. En skole til 24-30 kostelever udefra vil kunne dække behovet. Børnene skal have livet derhjemme med ind på skolen i den idylliske bondeby. De skal have det ene ben i hjemmet og det andet i skolen, så de bliver i det særprægede, hjemlige milieu. Havebrug, færeavl, bearbejdning af færeavlsprodukter m. m. skal være fag på skolen, hvoriblandt også skal findes andre praktiske fag som sløjd, husgerning, syning o. lign. Børnene skal hjælpe til derhjemme og skal oplæres til at overtage forældrenes bedrift eller selv skabe sig en lignende, og derfor må de være hjemme en stor del af sommeren, hvorfor skoleåret nok kun bliver på 8 måneder.

I *Nordgrønland* bor der kun grønlændere i Thule-distriktet - eller deroppe er det endnu eskimoer. Også dette særområde har sine særlige skoleproblemer, da det her netop er vigtigt, at befolkningen bor spredt af hensyn til fangsten. At oprette skole på hver eneste plads ville være en umulighed, og *kostskoleprincippet* ville derfor være det eneste, der kunne løse problemet. Og løsningen heroppe kom langt hurtigere, end man havde kunnet vente. For takket være udvidelse af Thulebasen måtte det gamle Thule flyttes til en nordligere lokalitet, og det skulle ske i en fart. Man stod da pludselig overfor den opgave at løse skoleproblemet i forbindelse med opførelsen af en splinterny by, et nyt Thule ved K'arnak, 130 km længere nordpå. Det var naturligt at oprette en kostskole. Der var kun kort tid til at få de løse planer lagt fast, men i 1955 kunne en kostskole til 24 kostelever og til byens lige så mange børn tages i brug. Det var i og for sig spændende, hvordan befolkningen ville reagere overfor realiteten kostskole. Men der har foreløbig ikke været

Skolekøkkenundervisning i Umanaq.

Foto: Dahl Weile

grund for at nære nogen ængstelse. Der havde ikke været megen mulighed og tid til at informere og forberede befolkningen angående det skridt, man agtede at tage, udover at præsten havde det som en særlig opgave på sine rejser året forinden.

Til indvielsen i august 1955 mødte en anselig flok fangere i bjørneskindsbukser og hvide anorakker op i egen motorbåd og med hele familien om bord for at være med ved festen, der for øvrigt fandt sted midt i den lyse sommernat med selve højtideligheden kl. 10 aften! Kaffe, kage og ikke at forglemme adskillige kvadratmeter matak fortæredes derefter omkring midnat. - Og det var ikke bare af nys-

gerrighed, de kom. De kom igen en måned senere med deres store børn fra 10-14 år. Disse kommer hjem til påske og afløses en måned senere af de små, der skal være på skolen godt 3 måneder.

Sagen er nemlig den, at det heroppe, hvor livet udelukkende er baseret på fangst, er aldeles afgørende, at skolen ikke trækker børnene bort fra hjemmet. Derfor er skoleåret lagt således, at de store børn er på kostskolen fra september til april - er dog hjemme i julen - altså ca. 150 skoledage, og de små skulle have deres skoletid fra april til august eller ca. 100 skoledage. Sommerferien bliver delt i to dele, første halvdel i april og anden i august. På den måde håber man at kunne praktisere det, som hidtil kun har været teori: at børn fra sådanne fra naturens side særprægede områder har det ene ben i hjemmet, det andet i skolen. De skal ikke være længere tid på skolen, end at de får omtrent lige så lang tid af året hjemme, så de kan være med i livet derhjemme og på fangsten i området.

Desuden er undervisningen lagt temmelig særpræget til rette. Foruden almindelige skolefag, herunder dansk som fag, er de praktiske fag fremtrædende - for drenge: sløjd, der nærmest er håndværk og husflid, så forfærdigelse af slæde, kajak, seletøj og benting er målet. Skydeøvelser, kajakroning og slædekørsel er med holdspil som dessert sportsgrenene. Pigerne har tilsvarende fag: husgerning, skindarbejde, syning, barnepleje o. lign.

Et særligt forsøg er i gang. Det er med et fag, der er indført fra det svenske Lapland: nomadekundskab kalder de det deroppe, hvor det omfatter en række fag som geografi, geologi, biologi, botanik, zoologi, historie og samfundslære, koncentreret om renavlen. Det er tanken at prøve at oparbejde et sådant fag i Grønland, i denne forbindelse altså først i Thule med *fangst* som det centrale i faget. Der skulle desuden også være mulighed for at koncentrere undervisningen i en del fag om *fåreavl* som centralfag i fåreholderdistrikterne sydpå.

Men det understreges, at alt dette endnu kun er tanker eller først er på forsøgsmæssigt begyndelsesstadium, - en spæd begyndelse, men allerede tydende på, at man er inde på noget rigtigt.

Dermed blev i store træk hele Vestgrønland gennemgået, ligesom det også lykkedes at få Thule med, den vestlige side af Grønland - forsiden - lige fra Kap Farvel til det nye Thule eller ca. 2000 km i luftlinje.

Men alle Grønlands særområder er ikke berørt dermed. På landets „bagside“, som grønlænderne i Vestgrønland kalder Østgrønland, er der også særproblemer for skolen, som den ikke må overse. Angmagssalikdistriktet er stort og med en spredtboende befolkning, der nærmer sig 1500. Et udbygget skolevæsen i et sådant distrikt med mindst en snes beboede pladser, der alle skulle have skoler, er det ikke muligt at oprette. Der er også her kun een løsning: *kostskole*. Og her er

Kostskolen i det nye Thule, hvor flaget er hejst i anledning af skolens indvielse. Foto: H. Rasmussen

man ikke så uforberedt, som man var i Thule. En dansk lærer er derovre på tredje år og har gennemrejst distriktet flere gange for at undersøge, om der blandt befolkningen er stemning for tanken om en kostskole i byen Angmagssalik, - om man kunne tænke sig at sende børnene så langt og - hvad der er vigtigst og særegent for dette område - *så længe*. Der kan nemlig blive tale om en helt særpræget form for kostskole, idet det for nogle børns vedkommende er muligt, de slet ikke kan komme hjem i flere år på grund af isforholdene. Forældrene er klare over dette og har selv fremhævet dette særlige forhold, idet de mener, de lettere ville kunne besøge børnene på skolen een gang i årets løb, end børnene ville kunne komme hjem i sommerferien.

Helt afklarede er disse forhold ikke endnu, ligesom det heller ikke står ganske klart, om alle derovre er indstillet på kostskoletanken. Det ser ud til, det ikke er tilfældet, og derfor må der udvises forsigtighed ved anlæggelsen af kostskolen, så der ikke bygges for stort i første omgang, men er mulighed for udvidelse efter behovet.

Men planen er, at hovedprincippet for kostskoler i Grønland - at kostskolen skolemæssigt set er et udtryk for områdets naturlige behov - også gennemføres i

Angmagssalik. Hvert områdes særprægede kostskole får derved sin egen form og livet og undervisningen sin egen rytme. Skolen i Angmagssalik vil også få et praktisk præg og følge de krav, områdets natur og erhverv stiller til den.

Der vil naturligvis også engang skulle tages stilling til, om Scoresbysundområdet bør have sin egen lille kostskole.

Som det formodentlig er fremgået af ovenstående, er den grønlandske skole, nærmere bestemt børneskolen, ved at finde de former, der må passe for de forskellige områder og de særlige, lokalt prægede forhold.

Det ville også være af interesse at undersøge, om en lige så klar linje går gennem undervisningen af voksne. Det er ikke tilfældet endnu, men der arbejdes derhen imod. Således er nu *realeksamen* fra realskolen i Godthåb anerkendt på lige fod med realeksamen fra en hvilken som helst realskole i Danmark. - For *seminariets* vedkommende gælder foreløbig det, at det er udgået af skolernes rækker heroppe i 1955, men vi håber at få det i gang igen på en helt ny måde i 1956. Der er tanker fremme om en treårig uddannelse ovenpå realeksamen: to år i Grønland og eet år i Danmark. I Grønland skulle undervisningen omfatte en tredelt faggruppe: teologiske, pædagogiske og „kulturelle“ fag, så lærere og kateketer bliver rustede til at tage et kulturarbejde op ude på pladserne, hvor dette er såre tiltrængt, - også kulturarbejde i ren praktisk forstand. I Danmark skulle eleverne i året lige efter seminariet have en sproglig og kulturel afpudsning samt noget supplerende fagligt gennem kurser. I sig selv planer til en ny form for læreruddannelse, som ikke er afklaret endnu, men en form, der også ville være tilrettelagt efter dagens krav: Det nye Grønlands krav til lærerne i skolen, kateketerne i det kirkelige arbejde og kulturformidlerne overalt.

Undervisningen ud over skolealderen af den del af den grønlandske ungdom, der ikke skal på eksamensskolerne, ligger endnu slet ikke i faste rammer. På eet punkt er undervisningen dog ved at blive lagt til rette, idet der i 1955 blev oprettet to *husmoderskoler*, i Julianehåb og Egedesminde, som begge straks havde fuldt elevantal.

Men der er et stort og uløst problem: uddannelsen af lærlinge. Her savnes en fast form og teknisk prægede skoler, hvor den nødvendige teoretiske undervisning kan gives. Den almindelige aftenskole, hvor tilsyneladende vel den end trives i øjeblikket, kan ikke klare det. Og den eneste tekniske skole, som ligger i Holsteinsborg, kan alene heller ikke klare dette lærlingeproblem.

Linjen er altså ikke klar på alle felter, men den er der og er ved at blive synlig, og den vil tone tydeligere frem i de nærmeste kommende år, - alt forudsat, der vil være forståelse for, at en linje i sig selv ikke er nok. Den kan hverken holdes eller følges uden økonomisk afstivning.

ET BESØG PÅ EN GRØNLANDSK BOPLADS

Af Erik Hjortenbergs Knudsen

Nordvest for byen Angmagssalik på Østgrønland skærer en dyb fjord sig ind i landet, det er den såkaldte Angmagssalikfjord. På dennes vestlige side ligger en lille og meget fattig boplads Qennertuarssivit (udtales Krånerduarsivit). Den ligger på en lille, lav, men stærkt kuperet ø ved foden af nogle meget høje, stejle og forrevne bjergkæder. Bopladsen har 25 indbyggere fordelt på 5 huse; men hvad folkene her kalder huse, er kun små hytter muret op af sten og græstørv og indvendig helt eller delvis beklædt med træ. De indvendige mål ligger gennemgående på $3 \times 3 \times 1,8$ m.

I besejlingssæsonen, d.v.s. juli - oktober, kan indbyggerne få forbindelse med byen ad søvejen; i slædesæsonen, d.v.s. januar - maj, er der et 35 km langt slædespor ind til byen, det angiver den eneste vej, man kan komme over den lange Kingigtitkæde udenom gletscherspalter og afgrunde. Vejen fører over det 500 m høje pas Qingmertatik.

Engang i februar fik jeg lyst til at besøge mine venner på bopladsen og leve med i deres hverdagsliv. Desuden ville jeg se, om det er muligt at have en tålelig tilværelse under disse forhold. Sagen er nemlig den, at Qennertuarssivit er et dårligt fangstområde, faktisk lige på grænsen til at være ubeboeligt. Jeg følges med telegrafist Erup og hans søn Jørgen, vore hundespand har vi slået sammen, da føret er tungt, så det er en fordel med dobbelt trækraft og kun en slæde.

Ved aftenstid kører vi ind på bopladsen, fra hver jordhytte strømmer beboerne ud, og alle beder de os indtrængende, om vi ikke vil være så venlige at sove i deres hus. Da vi er tre mand høj, foretrækker vi at bo hos Nora og Paulus, hvis hus er det største. De stråler af oprigtig gæsteglæde, medens de andre ser ud til at være skuffede over, at valget ikke falder på dem, de lyser dog kendeligt op, da vi lover at komme rundt og besøge de øvrige.

Nu er det sjældent, at danskere kommer på besøg, så vor ankomst skal fejres med fest på gammel-grønlandsk manér, d.v. s. med trommedans, vi er nemlig her i en af de få afkroge på Grønland, hvor denne folkeforlystelse ikke er gået af mode endnu. Trommedans er en art improviseret skuespil, det er den almindelige